

สรุปและขอเสนอแนะ

เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 นั้น ไ้มาแต่ข้อหาไ้มีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงอีกมายเลยไม่ แม้ว่าไ้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ก็มีไ้เป็นการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองจากกษัตริย์ไปสู่อำนาจประชาชนแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนอำนาจจากกษัตริย์มาสู่มวลชนคนหนึ่งเท่านั้นเอง แล้วสั้บรมกถัน ร้อยมาไ้โดยมีอาวุธปืนและรถถังเป็นฐานแห่งอำนาจ จะเห็นไ้ไ้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อำนาจทางการเมืองมีไ้ไ้มาคยวิถัทางแห่งประชาธิปไตย แม้บางครั้งจะรู้สึกไ้ว่าไ้มาซึ่งอำนาจแห่งประชาธิปไตย แต่ก็เป็นเพียงภาพหลอน แม้ว่าเหตุการณ์เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้คนไทยทอ่กคิดว่าประชาธิปไตยนั้นจะต้องแลกกับชีวิตคนนับร้อย แต่สิ่งไ้ไ้มาไ้ยังมีไ้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ทั้งนี้ ถ้าจะกล่าวไ้โดยทั่วไปแล้ว หลักการทาง ๆ อันจะทำให้ประชาธิปไตยรุ่งเรืองตลอดจนมีลักษณะของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว จะต้องประกอบไปคยปัจจัยหลายอย่าง ที่สำคัญที่สุดก็คยคนนั่นเอง คนจะมีส่วนส่งเสริมสนับสนุนไ้การปกครองระบอบประชาธิปไตยรุ่งเรืองไ้ไ้คยยอมมีลักษณะพิเศษและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเปรียบเสมือนเป็นลำต้นของประชาธิปไตยที่คยมีความแข็งแรงเป็นฐานรองรับกิ่งใบให้ชูช่อออกดอกออกผลไ้คงคยมา ดังนั้น ความเชื่อทางการเมืองของคนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง จะเป็นพื้นฐานแห่งจิตใจให้คนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง

สำหรับประชาธิปไตยตามแบบตะวันตก หมายถึงการปกครองที่มีหลักการแห่งสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค แต่ในสิทธินั้นต้องประกอบไปคยหน้าที่เสมอไป และเสรีภาพก็คยเป็นเสรีภาพที่ไม่กระทบกระเทือนถึงเสรีภาพของผู้อื่นไม่ว่าในทางใด ส่วนความเสมอภาคก็คยความเสมอภาคในโอกาสที่จะทำงานทุกชนิดและการกาหนดในกิจการงาน นอกจากนั้น ยังมีหลักการเห็นพอ่กคยกันไ้ในเสียงข้างมาก การคุ้มครองฝ่ายข้างน้อย และหลักการให้โอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการที่ประชาชนจะมีความกระตือรือร้นสนใจการเมืองและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ไคเนน ขึ้นอยู่กับความรู้สึกทางค่านิยม จิตใจ ไคแก วัฒนธรรมทางการเมือง นั่นเอง Almond และ Verba ไคเรียกถกษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบกระตือรือร้นสนใจการเมืองว่า civic culture วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มีอยู่ในประเทศไค ก็จะเป็นสิ่งส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างคียง คังนั้น การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ไคไหน ไคอย่างไร หรือระบบการเมืองของประเทศนั้น ๆ จะพัฒนาไปไคอย่างไร หรือไม ไคจึงขึ้น อยู่กับวัฒนธรรมทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นทัศนคติ ความเชื่อ ทางการเมืองของประชาชน ในประเทศนั้นเป็นสำคัญประการหนึ่ง

ในประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย มีลักษณะประการหนึ่งในหลาย ๆ ไคย คือ การที่ระบบราชการเข้าครอบงำอำนาจทางการเมือง ข้าราชการมีบทบาทสำคัญในวงรัฐบาล และการบริหารประเทศ สมอมานันคังแต่สมัยรัชกาลที่ ไคไค้นำประเทศไทยไปสู่ความเป็นสมัย ไคใหม่อย่างรวดเร็วในระบบราชการไทย ทำให้ส่วนอื่น ๆ ของสังคมไทยเจริญตามไม่ทัน จึงยัง ไคเหลือที่อยู่ในระบบราชการก้าว ไคเข้ามามีบทบาททางการเมืองจนกลายเป็นประเพณีและฝังแน่น อยู่ในจิตใจของข้าราชการที่ตลอดมาอยู่เห็นประชาชน ในขณะเดียวกันประชาชนก็ยอมรับการ อยู่ภายใต้อำนาจของข้าราชการ เมื่อเป็นเช่นนี้ หากจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข สิ่งไคในสังคมไทย ข้าราชการจึงน่าจะมีบทบาทอย่างสำคัญยิ่ง ไคยเหตุที่รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ไคประกาศนโยบายการพัฒนาประชาธิปไตยไปตามลำดับขั้นตอน ไคโดยใช้เวลา เริ่มแรก 4 ปี (พ.ศ. 2519-2523) นี้ ข้าราชการไทยน่าจะมีบทบาทในการพัฒนาระบอบ ประชาธิปไตยอย่างคียง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ความเชื่อ ตลอดจนความคิดเห็นทางการเมือง ของข้าราชการว่าจะมีความ เชื่อถือศรัทธาหรือสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ จากการศึกษาทัศนคติของข้าราชการตำรวจไทยที่มีต่อการเมืองและการบริหารราชการ ของ พ.ศ.ศ. สุวรรณ สุวรรณเวโช พบว่า ศรัทธาของข้าราชการตำรวจประชาธิปไตยมีเพียง ร้อยละ 44.8 ต่อเผด็จการ ร้อยละ 41.4 และระบอบอะไรก็ได้ ร้อยละ 13.8 (จากกลุ่ม

ตัวอย่าง 58 คน¹ การที่ผู้ตอบมีความเห็นวาระบอบประชาธิปไตยจะช่วยให้ประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองโต(ร้อยละ 44.8 ของผู้ตอบทั้งหมด) นั้น ผู้วิจัยได้ให้ความเห็นไว้ว่าจะเกิดขึ้นจากอิทธิพลของการให้การศึกษาทางทฤษฎีในเรื่องนี้ และความเชื่อดังที่ได้รับถ่ายทอดมาจากโรงเรียน มหาวิทยาลัย จึงทำให้มีความเชื่อมั่นในประชาธิปไตย² จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า ชวราชการตำราวจไทยมีศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยมาก แต่ก็เป็นความศรัทธาที่อยู่ในกลุ่มน้อย คือ เพียงร้อยละ 44.8 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาทางด้านการราชการทหาร ร.ท.หญิงหรรชนี ปัจจุบันนท์ โด่ศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยทหารบกไทยไว้ ซึ่งแม้ว่าการศึกษาไม่ได้ศึกษาที่ชวราชการทหารโดยตรง แต่นักเรียนนายร้อยดังกล่าวเมื่อสำเร็จการศึกษาต้องรับราชการเป็นชวราชการทหารของไทย ดังนั้น ทศนคติ ความเชื่อ และความเห็นของนักเรียนนายร้อยทหารบกไทยก็น่าจะนำมากล่าวถึงได้ จากการศึกษา นักเรียนนายร้อยทหารบกไทยจำนวน 360 คน ร.ท.หญิงหรรชนี ปัจจุบันนท์ โด่พบว่านักเรียนนายร้อย จ.ป.ร. เป็นผู้ที่ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของรัฐบาล มีความสนใจในกิจการของรัฐบาลและทางการเมืองพอสมควร นักเรียนนายร้อย จ.ป.ร. ร้อยละ 74.17 เห็นว่าการกำหนดนโยบายของรัฐบาลควรกำหนดโดยเสียงข้างมาก³ ร้อยละ 83.06 เห็นว่าคนเราควรมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ร้อยละ 50 เห็นว่าการเลือกตั้งเป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทย

¹ สุวรรณี สุวรรณเวโซ, "ทัศนคติของนายตำรวจที่มีต่อการเมืองและการบริหารราชการศึกษาเฉพาะกรณีนายตำรวจนักเรียนตำรวจและผู้บังคับกอง รุนที่ 10 กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการศึกษาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 38.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

³ หรรชนี ปัจจุบันนท์ "การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยทหารบกไทย" (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการศึกษาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 107 และ 138.

ร้อยละ 66.39 เชื่อในประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ร้อยละ 20.83 ไม่เห็นด้วยกับประชาธิปไตย และ ร้อยละ 10.83 มีความเห็นอื่น ๆ โลกแก่ เห็นว่าประชาธิปไตยแบบผู้แทนนั้นถ้าผู้แทน ตั้งใจทำงานดีก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีใครร้อยละ 6.5 เห็นว่าผู้แทนยังมีวิธีการสกปรกร้อยละ 2.0 และเห็นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยยังไม่เหมาะกับประเทศไทยในระยะนี้ร้อยละ 2.3 นอกจากนี้ร้อยละ 41.67 เห็นว่าทุกคนควรมีสิทธิเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลได้เพราะ การวิพากษ์วิจารณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง⁴ อย่างไรก็ตาม นักเรียนนายร้อย จ.ป.ร. กลุ่มนี้ร้อยละ 96.95 เชื่อในการมีระเบียบวินัย⁵ ร้อยละ 20.0 เชื่อว่าวินัยแบบทหารทำให้ชาติก้าวหน้า แต่ร้อยละ 4.09 เห็นว่าวินัยแบบพลเรือนดีกว่า ไม่ต้องใช้วินัยแบบทหาร⁶ ร้อยละ 77.22 เห็นว่าประเทศไทยยังไม่พร้อมต่อการปกครองแบบ ประชาธิปไตย⁷ จากการศึกษาของ ร.ท.หญิงทรงศนีย์ ปัจจุบันเท่านี้ พอจะสรุปได้ว่านักเรียน นายร้อย จ.ป.ร. มีทัศนคติที่คัดค้านระบอบประชาธิปไตยพอสมควร กล่าวคือมีความเชื่อต่อศรัทธา ในการปกครองระบอบนี้ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเชื่อในเรื่องระเบียบวินัยแบบทหารและ เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยยังไม่ควรนำมาใช้กับประเทศไทย ซึ่งเป็นลักษณะของ ความเชื่อที่ขัดแย้งกันระหว่างความเชื่อในการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครอง ที่ดีกับความเชื่อในเรื่องระเบียบวินัยแบบทหารที่ต้องการความเด็ดขาด อันเป็นลักษณะที่ค่อนข้างไปทางเผด็จการ ประกอบกับความเห็นว่าประเทศไทยยังไม่พร้อมสำหรับการปกครอง แบบประชาธิปไตย แต่เมื่อเปรียบเทียบร้อยละของผู้ที่มีทัศนคติในทางประชาธิปไตยและทาง เผด็จการจะเห็นว่าจำนวนร้อยละของผู้ที่มีทัศนคติทางเผด็จการมีมากกว่า จึงสรุปได้ว่าทัศนคติ ของนักเรียนนายร้อยทหารบกไทยส่วนใหญ่ยังคงค่อนข้างไปทางเผด็จการมากกว่าเป็น ประชาธิปไตย

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 139-144.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 166.

⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 169.

⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 198.

สำหรับข้าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อสำรวจความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการกลุ่มนี้แล้ว ได้พบว่ามีจำนวนผู้ที่มีความเชื่อในทางสนับสนุนประชาธิปไตยถึงร้อยละ 82.4 (จากกลุ่มตัวอย่าง 435 คน) ซึ่งลักษณะคล้ายกับนักเรียนนายร้อยทหารบกไทย ก็คือมีผู้ที่มีความเชื่อทางการเมืองในทางศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยและหลักการแห่งประชาธิปไตยเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดเกี่ยวกับความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการกรุงเทพมหานครที่มีต่อประชาธิปไตยมีเพียงผิวเผิน กล่าวคือเชื่อในหลักการและวิธีการของประชาธิปไตยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และยังเห็นว่าในขณะนี้ยังไม่ควรนำมาใช้กับประเทศไทยแม้ว่าประชาธิปไตยจะเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดก็ตาม ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าลักษณะของความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการกรุงเทพมหานครเป็นความเชื่อที่อยู่กลาง ๆ (รูปที่ 3) ที่มีค่าอยู่ใกล้ค่า 0 แต่ผลจากการสำรวจก็พอจะอนุมานสมมุติฐานที่ตั้งไว้ได้ เพราะผลที่ได้จากการสำรวจครั้งนี้มีค่าในทางบวก

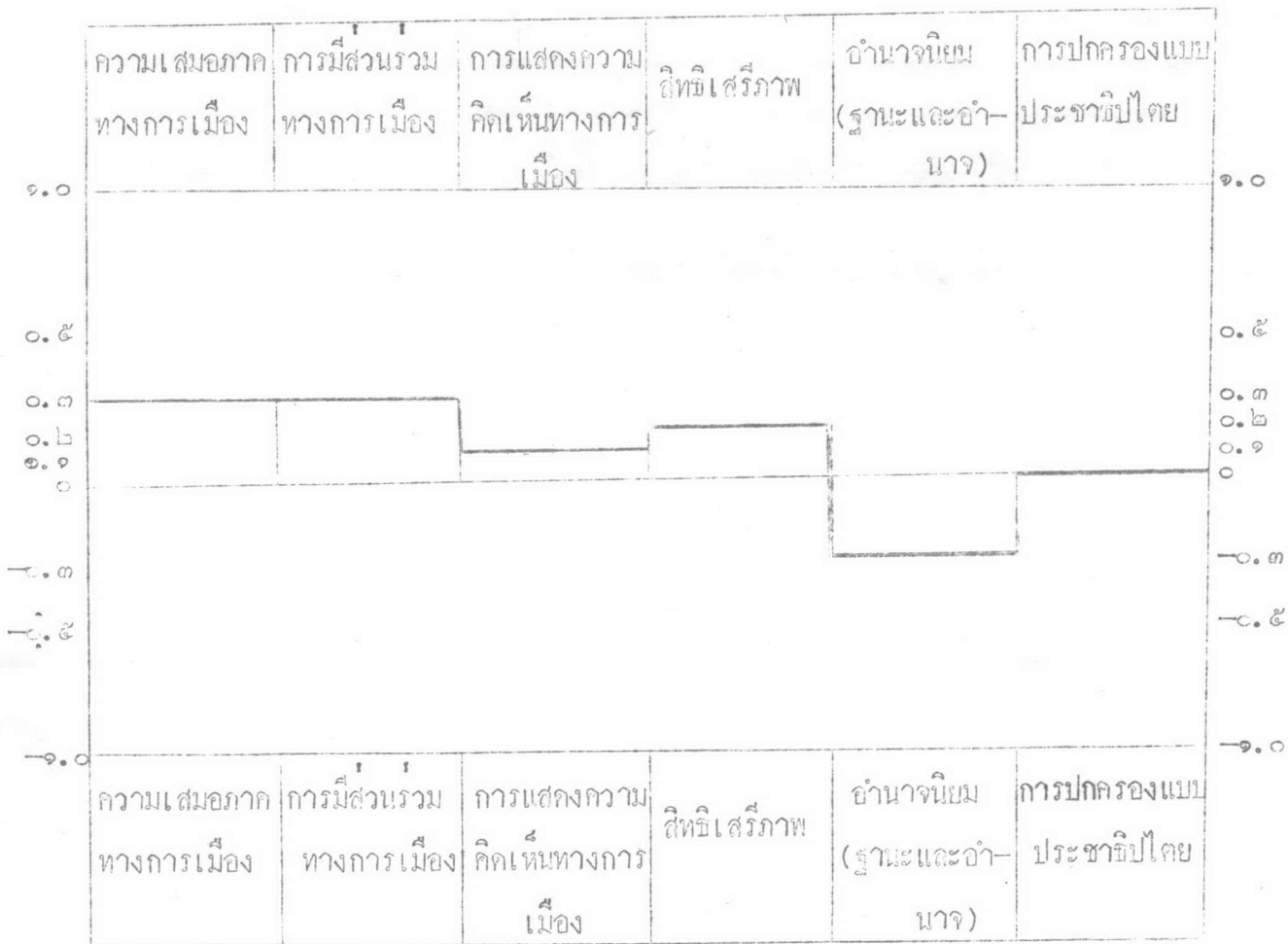
อย่างไรก็ตาม สำหรับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยแล้ว ลักษณะของความเชื่อที่ได้จากการสำรวจครั้งนี้ยังไม่เป็นรากฐานในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเพียงพอ ข้าราชการไทยไม่ว่าจะเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครจากการศึกษาวิจัยนัก ข้าราชการตำรวจคดี หรือข้าราชการทหารคดี ยังมีทัศนคติ ความเชื่อ ในการเมืองที่จะเป็นปัจจัยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยน้อยมาก และยังมีลักษณะอันเป็นการขัดแย้งหรือคอรัปชันอยู่ระหว่างความเชื่อในทางที่เป็นประชาธิปไตยและในทางที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

คู่มือที่จะแก้ไขและส่งเสริมให้ความเชื่อทางการเมืองสามารถเป็นปัจจัยใช้อำนวยต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยนั้น อาจกระทำได้โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (socialization process) ซึ่งขอเสนอแนะไว้ 2 ประการดังนี้

1. ให้ข่าวสาร ความรู้ เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ข้าราชการและประชาชนในมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และต้องมีความต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ทางการเมืองไปในทางประชาธิปไตย มีการยอมรับหลักการและวิธีการของประชาธิปไตย

รูปที่ 3

รูปแบบความเชื่อทางการเมือง ของข้าราชการกรุงเทพมหานคร

2. จัดทำโครงการระยะยาวในลักษณะการปฏิรูปสังคมโดยมุ่งไปที่สถาบันการศึกษา
 ทุกระกม ให้มีการเปลี่ยนแปลง แกไข ปรับปรุงโครงสร้างระบบการศึกษา หลักสูตร และ
 ผู้สอน ให้มีการปลูกฝังทัศนคติ ความเชื่อ ในทางที่สำนึกในสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ความ
 มีเหตุมีผล และให้เป็นการสร้างคนเขาไปแก้ไขปรับปรุงระบบ มิใช่ให้เขาไปรับใช้ระบบอย่าง
 ที่เคยเป็นมา หากโครงการนี้สำเร็จจริงได้แล้ว ในอนาคตประเทศไทยจะมีประชาชนที่เป็น
 ประชาธิปไตย การพัฒนาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทยจะไม่ต้องขึ้นอยู่กับ
 ระบบราชการอีกต่อไป

ในท้ายที่สุดของการศึกษานี้ มีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบ
 ราชการต่อไป คือ

1. ควรจะได้มีการสำรวจทัศนคติ ความเชื่อ ทางการเมืองของข้าราชการระดับ 4
 หรือระดับหัวหน้าแผนกขึ้นไปบาง เพราะข้าราชการระดับ 4 ขึ้นไป เป็นข้าราชการระดับผู้
 บังคับบัญชา จะต้องมีการตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการและอำนวยการปฏิบัติงาน ทัศนคติ ความเชื่อ
 ของข้าราชการดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการเมืองกับบัญชา จะเป็นการสร้างทัศนคติและ
 ความเชื่อให้เกิดแก่ข้าราชการระดับต่ำลงมาเป็นไปในทางเดียวกันได้ ดังนั้น ถ้าผู้บังคับ
 บัญชาเป็นประชาธิปไตยก็จะสร้างทัศนคติและความเชื่อในทางประชาธิปไตยให้เกิดแก่ผู้ใต้
 บังคับบัญชาได้

2. ควรจะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติและความเชื่อทางการเมืองระหว่าง
 ข้าราชการประเภทต่าง ๆ เช่น ข้าราชการพลเรือนสามัญ ข้าราชการครู ข้าราชการ
 พลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการทหาร ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการรัฐสภา เป็นต้น
 เพื่อหาระดับ (degree) ความแตกต่างกันในทัศนคติและความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการ
 ประเภทต่าง ๆ

ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะทั้งสองประการ นอกจากจะเป็นการศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมุติฐาน
 ที่ผู้ศึกษาจะได้นำขึ้นมาแล้ว ยังสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาข้าราชการเพื่อ
 การพัฒนาประชาธิปไตยในระยะเริ่มแรกได้ก่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระยะยาวต่อไป.